

passa 1700-luvulta 1900-luvulle) käsittelee monipuolisesti venäläisen mahtisuvun toimintaa Euroopassa 1700-luvun lopulta 1900-luvun alkuun. Johdannossa Firenze kunnanjohtaja Andrea Barducci kertoo, että teos on ilmestynyt vuonna 2013 yhtä aikaa sekä venäjäksi että italiaksi, ja että venäjänkielisen version on toimittanut Kansainvälisen Demidov säätiön pääsihteeri Nina Demidova. Italiankielisen version on julkaissut arvostettu firenzeläinen tiedekustantamo Leo S. Olschki. Teos perustuu vuonna 2009 aiheesta järjestetyn seminaarin esitelmiin. Kansainvälisen seminaarin järjestämiseen osallistui useita eri italialaisia ja venäläisiä instituutioita, kuten Firenze kaupunki ja eri firenzeläisiä museoita, Kansainvälinen Demidov säätiö sekä Moskovasta että Lontoosta, Tretjakovin galleria, Eremitaasi-museo ja Venäjän valtion museo. Teos on jatkoa Demidoveista aikaisemmin julkaistuille kolmelle italiankieliselle artikkelikokoelmalle, joilla valotetaan suvun merkitystä italialaisvenäläisissä kulttuurisuhteissa. Vuonna 2013 julkaistu teos myös osaltaan juhlistaa Anatoli Demidovin syntymän 200-vuotismuistovuotta.

I Demidov fra Russia e Italia käsittää yli 20 eri tieteenaloja edustavaa artikkelia. Kansainvälinen kirjoittajakunta koostuu ensisijaisesti venäläisistä ja italialaisista tutkijoista, mutta mukana on myös suomalaisen Tryggve Gestrinin artikkeli. Demidov-suvun kautta teos pureutuu kulttuuristen mallien siirtymiseen Venäjältä Länsi-Eurooppaan ja päinvastoin kahden vuosisadan ajan. Demidovien esteettinen maku, heidän sisustuksensa, palatsinsa sekä muut rakennukset yhdessä heidän rikkaiden taidekokoelmiensa kanssa auttavat ymmärtämään ajan aristokratian mieltymyksiä. Useat artikkelit perustuvat julkaisemattomaan arkistomateriaaliin, jota vasta viime aikoina on ryhdytty tutkimaan.

Mahtavan Demidov-suvun menestystarina alkoi 1600-luvun lopulla, kun suvun kantaisä Nikita Demiditš Antufieev (1656–1725) perusti tuottoisan rautavalimon Uralille. Itse asiassa Venäjän koko kaivostoiminta on Demidovien alulle panemaa. Seuraavan kahden vuosisadan ajan Demidovien tehtaot tuottivat suuren osan Venäjän valtion raudasta ja teräksestä. Artikkelissaan ”Le imprese Demidov e i loro proprietari nel XIX secolo” (Demidovien yritykset ja niiden omistajat 1800-luvulla) Tryggve Gestrin paneutuu perusteellisesti Demidovien liiketoimintaan 1800-luvulla, johon liittyvää lähdemateriaali löytyy myös Suomen valtion-arkistosta. Demidovin liiketoiminnassa merkittävä rooli oli myös Aurora Karamzinilla (o.s. Stjernvall) joka meni Helsingissä naimisiin Pavel (Paul) Nikolaievitš Demidovin kanssa vuonna 1836. Demidovit perustivat 1800-luvulla Uralille myös malakiittikaivoksen. Ljudmila Budrina esittää artikkelissaan, kuinka vuoden 1851 Lontoon maailmannäyttelyn Venäjän paviljongissa oli esillä useita Demidovien valmistamia malakiittiesineitä. Nämä osaltaan loivat 1800-luvun sisustuksen tyylisuuntaa.

Poikkeuksellisen varakkaat Demidovit ovat huomattavalla tavalla vaikuttaneet eurooppalaisessa ja erityisesti venäläisessä tiede- ja kulttuurielämässä. Pavel Grigorievitš Demidov (1738–1821) oli muun muassa Carl von Linnén ystävä ja perusti Jaroslavlilukion, joka on nykyisen Jaroslavlil Demidov-yliopiston edeltäjä, Moskovan yliopiston luonnontieteiden historian oppituolin ja Venäjän kirjallisuuden vuotuisen palkinnon. Vuonna 1831 Pavel (Paul) Nikolaievitš Demidov perusti nimeään kantavan tiedepalkinnon, jonka luovutti silloinen Pietarin Tiedeakatemia. Mainittakoon, että kirjallisuuden ja tieteellisen kirjoittamisen Demidov-palkintoa jaettiin vuoteen 1865 asti, ja vuonna 1993

Muuan luku eurooppalaisesta ja italialaisesta kulttuurihistoriasta

Lucia Tonini (toim.): I Demidov fra Russia e Italia. Gusto e prestigio di una grande famiglia in Europa dal XVIII al XX secolo. Leo S. Olschi 2013. 320 s. ISBN 978 88 222 6293 6.

Nimensä mukaisesti artikkelikokoelma *I Demidov fra Russia e Italia: Gusto e prestigio di una grande famiglia in Europa dal XVIII al XX secolo* (Demidovit Venäjältä Italiaan. Erään suuren suvun esteettinen maku ja merkitys Euroo-

sitä on alettu jakamaan uudestaan eräänlaisena Nobel-palkinnon venäläisenä vastineena. Myös suomalainen J. J. Nervander on saanut tämän palkinnon.

Pavelin veli Anatoli Nikolaievitš Demidov (1813–1870) puolestaan oli erityisen innostunut nykytaiteesta ja hän perusti Taideakatemian taidepalkinnon vuonna 1837. Grigori Goldovskin artikkeli käsittelee seikkaperäisesti palkintoa, jota koskaan ei kuitenkaan myönnetty kilpailevien teosten heikon taiteellisen tason vuoksi. Taidepalkinnon epäonnistuminen ei missään määrin lannistanut Anatolia, joka seuraavaksi ryhtyi järjestämään samaisen Taideakatemian kanssa aikanaan sangen avantgardistista vankila-arkkitehtuurin palkintoa. Myös tämä aloite epäonnistui akatemian kielteisen suhtautumisen vuoksi. Kuten Goldovski kirjoittaa, aloitteet eivät pelkästään kuvasta Anatolin luovuutta ja taiteellista innostusta. Ne kertovat myös osaltaan keisarikunnan hovin vallasta, jonka kielteiseen suhtautumiseen Anatolin aloitteet viime kädessä kariutuivat.

Nikolai Nikititš ja hänen jälkeläisensä olivat niin kutsuttuja ”eurooppalaisia venäläisiä”, jotka toivat Venäjän taiteisiin ja kulttuuriin länsimaisia vaikutteita. Jo 1700-luvun lopulla veljekset Pavel (Paul) ja Pjotr Grigorievitš Demidov matkasivat Italiaan. Heidän ranskankielisiä matkapäiväkirjojaan säilytetään Pietarin Tiedeakatemian kirjastossa, ja ne on julkaistu teoksessa Anastasija Tšerkasovan toimittamina. Yhtä merkittävä oli Nikita Demidovin hieman myöhemmin, yli 2 vuotta kestänyt Euroopan-kiertue. Matkan päätyttyä vuonna 1773 Nikita julkaisi matkapäiväkirjansa, joita Elena Pirogova käsittelee artikkelissaan.

Nikitan pojan Nikolai Nikititš Demidovin (1773–1828) tie vei lopullisesti Italiaan. Nikolai Demidov oli innostunut antiikista, ja kuten Tatjana Musatova toteaa, hän oli en-

simmäinen venäläinen, joka raivoitti Roomassa antiikin kaivauksia (s. 257). Vuonna 1819 hänestä tuli Venäjän lähettiläs Toscanan suuriruhtinaskuntaan. Nikolai rakensi Toscanaan kouluja, sairaaloita ja muita hyväntekeväisyyslaitoksia. Toscanan suuriruhtinaan Leopold II asetuksella Nikolai Demidovista tuli vuonna 1827 San Donaton kreivi kiitokseksi siitä työstä, mitä hän ruhtinaskunnan hyväksi oli tehnyt. Nikolai myös osti katoliselta kirkolta Firenzen pohjoispuolella sijaitsevan San Donato in Polverosan luostarin ja 42 hehtaaria maata ja ryhtyi vuonna 1827 muuttamaan luostaria palatsikseen. Nytemin osittain tuhoutunut Villa San Donato valmistui Nikolain kuoleman jälkeen vuonna 1831.

Svetlana Klats käsittelee artikkelissaan Nižni Tagilin museosta viime aikoina löytyneitä piirustuksia Villa San Donaton arkkitehtuurista ja sisustuksesta. Nämä piirustukset täydentävät kuvaa palatsista ja sen suunnittelun eri vaiheista. Kuten Maria Luisa Doderon artikkelissaan kirjoittaa, palatsin huoneet olivat loisteliaasti sisustetut. Lisäksi siellä oli teatteri Nikolain omaa teatteriryhmää varten. 14 huonetta käsiteltävä taidegalleria puolestaan oli omistettu Nikolain taidekokoelmalle, joka oli aikoinaan yksi maailman loisteliaimmista. Myös tästä syystä kokoelmaa siirrettiin San Donatosta Pietariin, Pariisiin ja Moskovaan. Se kattoi flaamilaisia ja italialaisia mestariteoksia, koriste-esineitä sekä muun muassa antiikin Kreikan ja Rooman patsaita. Kuten Lucia Tonini kokoelmaa käsittelevässä artikkelissaan toteaa, suurin osa teoksista myytiin valitettavasti Nikolain kuoleman jälkeen vuonna 1828. Kokoelmasta jäi kuitenkin jäljelle muun muassa monumentaalikoossa olevat muotokuvat Nikolaista ja hänen vaimostaan Elisabetista (o.s. Stroganoff), joita säilytetään Nižni Tagilin museossa.

Artikkelikokoelma *I Demidov fra Russia e Italia* on mielenkiintoinen

katsaus 1800-luvun aristokraattiin maailmaan. Huolellisesti laaditut ja monipuoliseen lähdemateriaaliin perustuvat artikkelit ovat miellyttävää luettavaa. Teos on eittämättä hyödyllinen kaikille Venäjän historiasta, 1800-luvun kulttuurista ja italialaisvenäläisistä kulttuurisuhteista kiinnostuneille tutkijoille. Koska Demidov-suvun vaiheille löytyisi varmasti laajempikin lukijakunta, olisi tämän mahtisuvun vaiheita käsittelevälle populaarimmalle yleisesitykselle varmasti kysyntää.

FT MARIA HARMANMAA
HELSINGIN YLIOPISTO